

ΕΡΟΨΑΛΤΙΚΑ νέα

ΒΡΕΙΤΕ ΜΑΣ:

Ακαδημίας 95, (3ος Όροφος)
Τ.Κ. 106 77 ΑΘΗΝΑ

210 3236568

psaltesattikis@gmail.com

Ιούνιος - Ιούλιος 2019

Όργανο του Συνδέσμου Ιεροσαλτών Περιφέρειας
Αττικής "Ρωμανός ο Μελωδός και Ιωάννης ο
Δαμασκηνός.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΨΑΛΤΙΚΗΣ

Κύριε Πρωθυπουργέ

κάντε το όπως
ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης.

Κύριε Πρωθυπουργέ

ο αείμνηστος Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, ως Πρωθυπουργός της χώρας καταπιάστηκε με ένα ζήτημα που λίγοι γνωρίζουν. Την τακτοποίηση χιλίων (1000) Ιεροσαλτών, οι οποίοι θα προσλαμβάνονταν από το Ελληνικό κράτος με αξιοκρατικό τρόπο.

Συνέχεια σελ. 2

σελ. 4

Κωνσταντίνος Χαρίλ. Καραγκούνης:
«Η Όρθόδοξος Ψαλμωδία
ως ειρηνοποιός δύναμις»

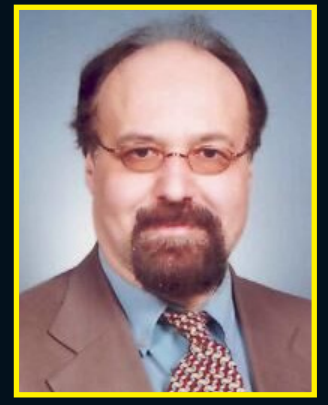
σελ. 10

Ρεδιαδης-Τούμπας Ηλίας:
ΝΑ ΥΠΑΡΞΕΙ ΒΟΥΛΗΣΗ

σελ. 11

Τσώνος Αθανάσιος:
ΨΑΛΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

σελ. 14

Δρ. Παράσχος (Πάρης)
Μανιάτης:
ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ
ΤΟΥ ΨΑΛΤΗ

Συνέχεια από σελ. 1

θα εντάσσονταν στο Δημόσιο λογιστικό σύστημα έτσι ώστε να καλυφθεί η εργασιακή τους απασχόληση στους Ιερούς Ναούς που όπως ξέρετε είναι τα μόνα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου που λειτουργούν χωρίς διορισμένο από το Δημόσιο προσωπικό. Δυστυχώς η βραχύβια εκείνη κυβέρνηση δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει το έργο της.

Ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης όντας μεταρρυθμιστής & καινοτόμος το έκανε αυτό μέσα από έναν εκτενή διάλογο με τα Ιεροψαλτικά θεσμικά όργανα, έτσι ώστε παρά την δημοσιοοικονομική στενότητα στο πρόσωπο των ανθρώπων αυτών, να διασωθεί μια τέχνη, δηλαδή η εκκλησιαστική και παραδοσιακή μας μουσική που γεννήθηκαν μέσα σε ένα σαφώς ελληνοκεντρικό πλαίσιο, κουβαλούν πάνω τους μια παράδοση αιώνων και έχουν επηρεάσει όλους τους λαούς των Βαλκανίων και της εγγύς Ανατολής.

Είμαστε μια χώρα που ο πολιτισμός της ακουμπά στην Δύση αλλά και στην Ανατολή. Η μουσική μας παράδοση θεραπεύεται από τους ανθρώπους αυτούς δηλαδή τους Ιεροψάλτες εντός και εκτός του χώρου της Θείας Λατρείας. Έχουμε Όπερα, Κρατικές Ορχήστρες, Συμφωνικές Ορχήστρες αλλά δυστυχώς ποτέ και πουθενά εκτός του οραματιστή Κωνσταντίνου Μητσοτάκη και του Μιλτιάδη Έβερτ κανείς δεν σκέφθηκε αυτή την επαγγελματική και καλλιτεχνική τάξη.

Μάλλον ήρθε η ώρα !

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η Ορθόδοξος Ψαλμωδία ως ειρηνοποιός δύναμις.....	04
Να υπάρξει βούληση	10
Ψαλτικά ανάλεκτα	11
Η Εκκλησία θα πρέπει να ακούσει αυτούς που την υπηρετούν	12
Η κατά παράδοσιν Συμμετοχή της Χορωδίας του Συνδέσμου στην Θρονική Εορτή της Εκκλησίας της Ελλάδος	13
Το ποίημα του ψάλτη	14
Πανήγυρις Ιερών Ναών, Μάιος 2019	15
Καλπάκια, σειρήνια "αρχοντιλίκια" και άλλες εγγενείς παθήσεις των θεραπόντων της ψαλτικής	16
Δράση θεσμική - Συμμετοχή δημιουργική	16
Επιστολές	17
Συνέντευξη του Προέδρου κ. Ηλία Ρεδιάδη - Τούμπα	22
Νέες εκδόσεις "Ωδείου Φόρμιγξ"	23
Γάμοι	24
Πένθη	25

Συντακτική Επιτροπή
Ηλ. Ρεδιάδης - Τούμπας
Δημ. Τσακμακάς
Βασ. Γεωργίδης
Αθ. Τσώνος

*Τα άρθρα γνώμης δεν λογοκρίνονται

Ετήσια Συνδρομή: 60 ευρώ
 65 Δολάρια ΗΠΑ
 63 Λίρες Αγγλίας
 Τεύχος: 15 ευρώ

Επιμέλεια - Εκτύπωση:

ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ
 210 5234559
 theogi@otenet.gr

Κωνσταντίνος Χαρίλ. Καραγκούνης

Θεολόγος - Μουσικολόγος

Έπικουρος Καθηγητής Βυζαντινής Έκκλησιαστικής Μουσικής τής Άνωτάτης Έκκλησιαστικής Άκαδημίας Άθηνών
Διευθυντής του Τομέα Ψαλτικής Τέχνης και Μουσικολογίας τής Άκαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου.

«Η Όρθόδοξος Ψαλμωδία ως ειρηνοποιός δύναμις»

Στην ιστορία τής ανθρωπότητας ή ειρήνη υπήρξε πάντοτε αίτημα όλων λαών, έθνών ή κρατών, αλλά, δυστυχώς, αν μετρήσει κανείς τις χρονικές στιγμές ειρήνης στον κόσμο, με απογοήτευση θα διαπιστώσει ότι αυτές είναι έξαιρετικά ελάχιστες. Στην πραγματικότητα, με δεδομένο ότι, όταν στις μισές περιοχές τής γής επικρατεί μιὰ κάποια φαινομενική ειρήνη, στις άλλες μισές μαίνονται οί πόλεμοι, δέν θα ήταν υπερβολή ή ισχυρισμός ότι, παγκόσμια ειρήνη δέν έχει υπάρξει ποτέ στην ιστορία τής ανθρωπότητας, τόσο κατά την πρό Χριστού περίοδο, όσο και τη μετά Χριστόν. Αιτία αυτού του θλιβερού γεγονότος είναι, φυσικά, ή ίδιος ή άνθρωπος. Γιατί; Τί είναι εκείνο πού καθιστά τον άνθρωπο άπάνθρωπο και άδίστακτο φονέα; Μπορεί άραγε ή καλλιέργεια του πολιτισμού να συμβάλει στην ειρήνευση του κόσμου; Αν μπορούσε, γιατί δέν τό πέτυχε τόσους και τόσους αιώνες πολιτισμικής ανάπτυξης; Και αν ή σύνολος πολιτισμός άδυνατεί να επιβάλει την ειρήνη, πώς μία παραδοσιακή μουσική τέχνη, όπως ή Όρθόδοξη Ψαλμωδία, μπορεί να επιτύχει κάτι τέτοιο; Είναι, μήπως, ή δύναμη τής μουσικής από μόνη της ειρηνοποιός δύναμη; Είναι όλα τα είδη μουσικής ικανά να ισχυριστούν ότι έχουν τή δύναμη να έξημερώσουν τον πολεμοχαρή και αίμοσταγή άνθρωπο; Πώς και γιατί μπορεί ή Όρθόδοξη Ψαλμωδία να ισχυρίζεται κάτι τέτοιο; Σε τί διαφέρει αυτή από τις άλλες μουσικές παραδόσεις τής οικουμένης, μάλιστα τις λατρευτικές; Είναι αυτοσκοπός ή μέσον; Είναι ή εργάτης ή τό εργαλείο για την ειρήνη;

*Άδελφοί, Χριστός έστιν ή ειρήνη ήμών,
ή ποιήσας τά άμφότερα εν
και τό μεσότοιχον του φραγμού λύσας, την έξθραν...
(Εφεσίους, 2, 14-15)*

Όρθόδοξη Ψαλμωδία και Ψαλτική Τέχνη

Ό τίτλος τής εισήγησής μου κάνει λόγο για Όρθόδοξη Ψαλμωδία. Επιτρέψτε μου, να προσδιορίσω με συντομία, τί ακριβώς όρίζει ή όρος Ψαλμωδία και μάλιστα Όρθόδοξη.

- Στην κυριολεξία της ή λέξη «Ψαλμωδία» είναι σύνθετη από τις δύο ελληνικές λέξεις «ψαλμός» και «ώδή». Η λέξη «ψαλμός» προέρχεται από τό ρήμα «ψάλλω», τό όποιο στην αρχαία ελληνική είχε την έννοια «ψηλαφώ με τά δάχτυλά μου», «χαϊδεύω τις χορδές ενός μουσικού όργάνου». Από αυτό τό ρήμα προέκυψε ή όνομασία του μουσικού όργάνου «Ψαλτήριον», ένα είδος πολύχορδης άρπας, πού παιζόταν με γυμνά δάχτυλα, χωρίς πληκτρο, γνωστό από τις απεικονίσεις του προφητάνακτος Δαυίδ και βασιλέα του Ισραήλ. Σήμερα, στην Ελλάδα τό αρχαίο Ψαλτήριον ταυτίζεται με τό παραδοσιακό όργανο Κανονάκι, εύρέως διαδεδομένο σε όλους τους μουσικούς πολιτισμούς τής Ανατολικής Μεσογείου. Η λέξη, πάλι, «ώδή» δηλώνει φωνητικό μέλος, άσμα έρμηνευμένο με τή φωνή. Στα ελληνικά έχει και άλλες σημασίες, πού δέν ενδιαφέρουν εδώ. Άρα, ή όρος «Ψαλμωδία» στην Παλαιά Διαθήκη, κατά κυριολεξία, δήλωνε κάποιο μουσικό είδος, θρησκευτικού περιεχομένου, έκτελεσμένο ταυτόχρονα με φωνή και έγχορδα όργανα.

- Στο Χριστιανισμό, όπως όλοι καλά γνωρίζουμε κληροδοτήθηκαν από την ιουδαϊκή λατρευτική παράδοση οί Ψαλμοί ως βιβλίο τής Π.Δ. και πολύ σύντομα απέκτησαν κυρίαρχο ρόλο στη λατρεία τής Έκκλησίας. Έτσι έμεινε σε χρήση και ή όρος «Ψαλμωδία». Όμως, ή πνευματικός χαρακτήρας τής χριστιανικής λατρείας απέκλεισε τή χρήση μουσικών όργάνων, ώστε ή προσευχή και ή άνύμνηση του Άγίου Τριαδικού Θεού να γίνεται αποκλειστικά από τον άνθρωπο, από τό πνεύμα του, τήν καρδιά του και όλο τό σώμα του, χωρίς μεσολάβηση άλλων μουσικών όργάνων, πού είναι ανθρώπινες έπινοήσεις και κατασκευές. Γιατί ή άνθρωπος είναι τό τελειότερο μουσικό όργανο και, μάλιστα, όργανο δημιουργημένο από τον ίδιο τον Κύριο, κατ' εικόνα του Θεού Λόγου. Άρα, πλέον, «Ψαλμωδία» είναι ή άνύμνηση του Άγίου Τριαδικού Θεού και των Άγίων του, αρχικά με μελοποιημένα βιβλικά κείμενα τής Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, σταδιακά με τήν ποίηση νέων ύμνων και, τελικά, με όλον τον τεράστιο, άμέτρητο στην κυριολεξία, ύμνογραφικό πλούτο τής Έλληνικής Όρθόδοξης Έκκλησίας.

Άς σημειωθεί εδώ και αυτό στην πατερική άσκητική παράδοση των πρώτων χριστιανικών αιώνων άσκητισμού και άναχωρητισμού, ή όρος «Ψαλμωδία» δήλωνε και τήν άνευ

μέλους στιχολόγηση ψαλμών και λοιπών εὐχῶν ἢ ὕμνων, τὴν ἀνάγνωση, δηλαδή, τοῦ κανόνα τῆς προσωπικῆς προσευχῆς κάθε μοναχοῦ κατ' ἴδιαν, «ἐν τοῖς κελλίοις».

- **Εἰδικότερα**, ὁμως, ἀπὸ τὸν I' αἰῶνα καὶ ἐξῆς, ἡ ραγδαία μελικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ψαλμωδίας καὶ ἡ ἀναγωγή της σὲ καλὴ τέχνη (γεγονὸς τὸ ὁποῖο συμβαδίζει μὲ τὴν ἐπινόηση καὶ ὀριστικοποίηση τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς Σημειογραφίας), εἰσάγει στὸ προσκηνιο τὸν εἰδικότερο ὄρο «Ψαλτικὴ Τέχνη» ἢ καὶ «Παπαδικὴ Τέχνη». Ἡ Ψαλτικὴ, ὡς γνωστὸν, γνώρισε μεγάλη ἀνάπτυξη τόσο κατὰ τὴ Βυζαντινὴ ὅσο καὶ κατὰ τὴ μετα-Βυζαντινὴ περίοδο, μὲ κέντρο τὰ δύο μεγάλα ἐκκλησιαστικὰ κέντρα τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, γι' αὐτὸ, πολὺ ἀργότερα, ἐπικράτησε ἡ ὀνομασία Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ ἢ μόνον Βυζαντινὴ Μουσικὴ, θεωρῶντας δεδομένο ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ εἶναι ἡ μουσικὴ τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸ, κυρίως, λόγω τῆς γλώσσας τῆς ὀρθόδοξης ὕμνογραφίας.

- Δίνοντας, λοιπόν, ἐδῶ ἕναν πρῶτο ὄρισμὸ γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία -σπεύδω νὰ δηλώσω ρητὰ, ὅτι στὸ τέλος τῆς εἰσήγησής μου ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς θὰ τροποποιηθεῖ σημαντικὰ-, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε:

Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία εἶναι ἡ μουσικὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς -μὰ πὺν ὁ διαφορετικὸς δρόμος τῆς χριστιανικῆς Δύσης δημιούργησε ὄχι μόνον θρησκευτικὲς, ἀλλὰ καὶ πολιτιστικὲς διαφοροποιήσεις, βασισμένη στὴν ἑλληνορθόδοξη πατερικὴ ὕμνογραφικὴ καὶ λατρευτικὴ παράδοση.

Σκέψεις γιὰ τὴν εἰρήνη

Ἐχοντας, κατὰ κάποιον τρόπο, προσδιορίσει τὸ πρῶτο σκέλος τοῦ τίτλου τῆς εἰσηγήσεώς μου, ἔρχομαι τώρα στὸ δεύτερο σκέλος, τὴν εἰρήνη.

- **Τί εἶναι εἰρήνη;** Δὲν εἶμαι καθόλου εἰδικὸς νὰ δώσω ἕναν ὄρισμὸ τῆς ἔννοιας εἰρήνη, ἀλλὰ θὰ πῶ αὐτὸ πὺν νομίζω, πῶς ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα μπορεῖ νὰ συνεννοηθεῖ λέγοντας, ὅτι εἰρήνη εἶναι τὸ «μὴ πόλεμος». Βέβαια, δὲν ὑπεισέρχομαι καθόλου στὶς ἀπόψεις περὶ εἰρήνης τῶν ποικίλων ἀνὰ τὸν κόσμον θρησκευτικῶν, κοινωνικοπολιτικῶν ἢ φιλοσοφικῶν ρευμάτων.

Ἐπάρχει παγκόσμια εἰρήνη; Στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ἡ εἰρήνη ὑπῆρξε πάντοτε αἴτημα ὄλων λαῶν, ἐθνῶν ἢ κρατῶν κοινωρικῶν ἢ πολιτικῶν ρευμάτων θρησκευτικῶν ἢ πολιτισμικῶν ομάδων μεμονομένων προσώπων ἢ ὁμαδικῶν κινημάτων, ὀργανισμῶν καὶ ἄλλων φορέων. Δυστυχῶς, ἀν μετρήσει κανεὶς τὶς χρονικὲς στιγμὲς εἰρήνης στὸν κόσμον, μὲ ἀπογοήτευση θὰ διαπιστώσει ὅτι αὐτὲς εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐλάχιστες. Στὴν πραγματικότητα, μὲ δεδομένο ὅτι, ὅταν στὶς μισὲς περιοχὲς τῆς γῆς ἐπικρατεῖ κάποια φαινομενικὴ εἰρήνη, στὶς ἄλλες μισὲς μαίνονται οἱ πόλεμοι, δὲ θὰ ἦταν ὑπερβολὴ ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι παγκόσμια εἰρήνη δὲν ἔχει ὑπάρξει ποτὲ

στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, τόσο κατὰ τὴν πρὸ Χριστοῦ περίοδο, ὅσο καὶ μετὰ Χριστόν, ὡς τὶς μέρες μας. Ἀναρωτιέται κανεὶς τὸσο μεγάλες προσδοκίες καὶ ἀγῶνες γιὰ εἰρήνη, πῶς εἶναι δυνατόν, νὰ ἔχουν τόσο ἀπογοητευτικὰ ἀποτελέσματα;

- **Ἄνθρωπος καὶ εἰρήνη (κατ' ἐρωταπόκρισιν).** Ἄν ἀποφασίσουμε νὰ εἶμαστε εἰλικρινεῖς μεταξύ μας, θὰ πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε, ὅτι αἰτία αὐτοῦ τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος εἶναι, φυσικά, ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος μόνος του γίνεται ἀρνητὴς τῆς εἰρήνης.

Πῶς; Εἴτε ὡς μονάδα εἴτε ὡς μέλος ἐνὸς συνόλου, ἀπὸ ὅσα ἤδη ἀνέφερα, ὁ ἄνθρωπος γίνεται αἴτιος τῆς καταστρατήγησης τῆς εἰρήνης, πότε σὲ στενὸ καὶ πότε σὲ εὐρὺ ἐπίπεδο.

Πατί; Ἐδῶ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ δώσει δικές του ἐξηγήσεις. Ἐγώ, ὡς θεολόγος, ἀλλὰ, κυρίως, ὡς ὀρθόδοξος πιστός, ἐπιτρέψτε μου, νὰ ὑπενθυμίσω τὴν ἐξήγηση πὺν δίνει ἐπὶ αἰῶνες ἡ ὀρθόδοξη πατερικὴ διδασκαλία καὶ παράδοση: Ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ ὑπηρετεῖ τὴν εἰρήνη, διότι ἀστοχεῖ διαρκῶς στὸ νὰ ἐκπληρῶνει τὸν σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς του στὴ γῆ.

Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπός; Δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸ νὰ καλλιεργηθεῖ ὁ ἄνθρωπος πνευματικά, ὥστε νὰ μετέχει στὴ Βασιλεία τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἀστοχεῖ στὸν κύριο αὐτὸ σκοπὸ του, τόσο ἀστοχεῖ στοὺς ἐπιμέρους στόχους του, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι ἡ ἐδραΐωση τῆς παγκόσμιας εἰρήνης καὶ ἡ μετατροπὴ τοῦ πρόσκαιρου καὶ δανεικοῦ κόσμου στὸν ὁποῖο ζεῖ, σὲ ἐπίγειο παράδεισο.

Μὰ δὲν εἶναι ἔργο τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας αὐτό; Φυσικά. Λίγες μόνον μέρες πρὶν τὴν μεγάλη ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων, εἶναι πολὺ ἐπίκαιρο τὸ μήνυμα τῶν Ἀγγέλων στοὺς ποιμένες, τὸ βράδυ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, τὸ ὁποῖο, τελικά, εἶναι καὶ μήνυμα τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας: «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.»¹

Ἐχει ἀστοχήσει, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία στὸ ἔργο της ἐπὶ γῆς; Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαντηθεῖ μὲ ἕνα ΝΑΙ ἢ ἕνα ΟΧΙ: Ὅταν ἡ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία, ἡ λεγόμενη καὶ «στρατευομένη» Ἐκκλησία, ἐπιχειρεῖ μὲ λάθος μέσα νὰ ἐπιτελέσει τὸ σκοπὸ της, τότε καὶ ἡ ἴδια ΝΑΙ ἀστοχεῖ. Ἄς θυμηθοῦμε: Ὅσες φορὲς ὁ Χριστιανισμὸς ἐπέλεξε τὴ βία γιὰ νὰ ἐπιβάλλει τὴ διδασκαλία του, φυσικά, ἀστόχησε. Φέρνουμε ὡς παραδείγματα, γιὰ μὲν τὸ Δυτικὸ Χριστιανισμὸ τὶς Σταυροφορίες, τὴν Ἱερὰ Ἐξέταση, τὸν «ἐκχριστιανισμὸ» (ἐντὸς εἰσαγωγικῶν) τοῦ Νέου Κόσμου ἢ τὴν Ἀποικιοκρατία, ἀκόμη καὶ τὸ Ἑβραϊκὸ Ὀλοκαύτωμα, γιὰ δὲ τὸν Ἀνατολικὸ Χριστιανισμὸ τὴν ἐπιλογή τῆς ψυχολογικῆς βίας γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ ποιμνίου ἐντὸς τῆς «μάνδρας».

Ἀλλὰ, ὁ Χριστιανισμὸς ἀστοχεῖ καὶ κάθε φορὰ πὺν προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχει τὸ σκοπὸ του μὲ τὸ ἀντίθετο τῆς βίας, τὴν ἐκκοσμίκευση, δηλαδή, μὲ τὴν ταύτισή του μὲ τὸν κόσμον.² Ὅταν ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐφαρμόζει τὸ λόγον

¹ Λουκ., 2, 14.

² Ἡ λέξη «κόσμος» μὲ τὴ θεολογικὴ τῆς ἔννοια, δηλαδή, κοσμικότητα.

του Ἀποστόλου Παύλου «τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω³», συσχηματίζεται μετὸν κόσμον, (δηλαδή, παίρνει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου), ἐξομοιώνεται μετὸν κόσμον ἢ καὶ ἀφομοιώνεται ἀπὸ τὸν κόσμον, τότε, ἀντὶ νὰ σώσει τὸν κόσμον, χάνεται καὶ ἡ ἴδια μαζί μετὸν κόσμον. Εἶναι σαφές, ἐπομένως, γιατί ὁ Χριστιανισμός, στὶς περιπτώσεις ποὺ λειτουργεῖ μετὸν παραπάνω τρόπους, δὲν καταφέρνει νὰ ἐπιτύχει τὸν στόχο του.

Ποῦ ὀφείλεται ἡ ἀστοχία; Σύμφωνα μετὸν ὀρθόδοξον πατέρες, ἡ ἀστοχία ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐμπαθής, ἔχει, δηλαδή, πάθη· τὰ πάθη αὐτὰ εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα, ἀλλὰ ὅλα γεννιοῦνται ἀπὸ τὰ τρία θεμελιώδη πάθη, τὰ ὁποῖα οἱ πατέρες θεωροῦν «ρίζες» καὶ «μητέρες» τῶν παθῶν: Τὴ φιληδονία, τὴ φιλοδοξία καὶ τὴν φιλαργυρία⁴. **Φιληδονία** εἶναι ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ἄνεση⁵. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους πολέμους, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος, δὲν ἔγινε ἐξαιτίας τῆς φιληδονίας τοῦ Τρῶα Πάρη γιὰ τὴν ὠραία Ἑλληνίδα Ἑλένη; **Φιλοδοξία**, πάλι, εἶναι «τὸ ἀγαπᾶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸν περισπασμόν⁶». Τί περισσότερο ἀπὸ δόξα ζητοῦσε ὁ Μέγας στρατηλάτης Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐξεστράτευσε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ Μακεδονία ἕως τίς ἀπόμακρες ἀσιατικὲς Ἰνδίες; Ἡ δὲ **φιλαργυρία**, ἡ «μητέρα» πολλῶν παθῶν, ἀλλὰ κυριότατα τῆς πλεονεξίας, «ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία⁸, ἡ φιλαργυρία ποὺ αἰῶνες κυβερνᾷ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ καθορίζει τίς τύχες τῶν λαῶν, αὐτὴ δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα ἡ κυρίως αἰτία ὄλων, ἀνεξαιρέτως, τῶν πολέμων τῆς ἱστορίας;

- Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ εἰρήνη (πάλι κατ' ἐρωταπόκρισιν). «Ἀδελφοί, Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν...»⁹, ἀκοῦμε τὸν Ἀπόστολο Παῦλο νὰ διακηρύσσει στὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ του καί, ἀμέσως, ὅλες οἱ παραπάνω σκέψεις περὶ εἰρήνης βρίσκονται ὑπὸ αἴρεση.

Ἄραγε, ἀνατρέπονται ἢ ἐπιβεβαιώνονται; Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἐπιβεβαιώνονται. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι «ἡ εἰρήνη ἡμῶν», διότι εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς θνητούς, ὁ ὁποῖος πέτυχε ὡς ἄνθρωπος τὸν στόχο του. Ἐκπλήρωσε στὸ ἔπακρο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρός, νικῶντας τὴ φιληδονία, τὴ φιλοδοξία καὶ τὴν φιλαργυρία στὸ Σαραντάριον ὄρος, τὸ ὄρος τῶν Πειρασμῶν, ὅπου ἀντιμετώπισε τὸ διάβολο καὶ πέτυχε τὴν πρώτη, ἀλλὰ βασικότερη νίκη Του κατ' αὐτοῦ. Ἄρνούμενος

τοὺς τρεῖς πειρασμοὺς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, δὲν ἀπέρριψε μόνο τὰ τρία γενεσιουργὰ πάθη, ἀλλὰ καὶ ὅλα, συλλήβδην, τὰ πάθη ποὺ γεννῶνται ἀπὸ αὐτά.¹⁰ Ἔτσι, ἔκανε τέλεια ὑπακοὴ στὸν Πατέρα. Μάλιστα, ἔγινε ὑπήκοος μέχρι θανάτου, «θανάτου δὲ Σταυροῦ».¹¹

Μήπως ὁ Παῦλος σφάλει; Πῶς ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ εἰρήνη, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς εἶπε ξεκάθαρα: «34 Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν. 35 Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· 36 καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.»¹² Φυσικά, δὲ σφάλει ὁ Παῦλος, γιατί τὸ ἓνα δὲν ἀναιρεῖ τὸ ἄλλο. Ἀντίθετα, σὲ αὐτὴ τὴ φαινομενικὴ ἀντίφαση βρίσκειται ἡ ἀπάντηση περὶ εἰρήνης:

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἡ εἰρήνη. Λίγες μόνο μέρες πρὶν τὴ μεγάλη ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, εἶναι πολὺ ἐπίκαιρο τὸ μήνυμα τῶν Ἀγγέλων στοὺς ποιμένες, τὸ βράδυ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, τὸ ὁποῖο, τελικά, εἶναι καὶ μήνυμα τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας: «Ἐπὶ γῆς εἰρήνην, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.» Ὅντως, ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἡ εἰρήνη, καὶ αὐτὴν τὴν εἰρήνην, δηλαδή, τὸν ἑαυτὸ Του, τὴν προσφέρει μετὰ κάθε εὐκαιρία κατὰ τὴν ἐπίγειο δρᾶση Του. Πόσες φορές δὲ χαιρετᾷ τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὴν φράση «εἰρήνη ὑμῖν»¹³. Στοὺς μαθητὲς Του, ὅμως, τὸ ἀποκαλύπτει ξεκάθαρα λίγο πρὶν τὸ σταυρικὸ Του Πάθος: «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν.»¹⁴ Ἔτσι, τοὺς κληροδοτεῖ τὴν εἰρήνην Του· τοὺς δίνει τὴ δικὴ Του εἰρήνην. Γιατί, ὁ Χριστὸς δὲν εὐχεται ἀπλὰ τὴν εἰρήνην, ὅπως ὁ κόσμος· προσφέρει τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εἰρήνην δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν προσφέρει, ἂν δὲν τὴν ἔχει ὁ ἴδιος. Γιατί, ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ἀπλὰ τὴν εἰρήνην ὡς ἀποτέλεσμα προόδου στὴν ἀρετὴ, ὅπως ἀποκτοῦν τὴν εἰρήνην οἱ Ἅγιοι. Οἱ Ἅγιοι εἶναι ἐτερόφωτοι· ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἡ εἰρήνη· ὄχι προσωποποίηση τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἡ Εἰρήνη (τὸ εἰ μετὰ κεφαλαῖο γράμμα).

Πῶς ἐπιτυγχάνεται, ἡ εἰρήνη; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἡ ἀπάντηση εἶναι ἓνα ἄλλο ἐρώτημα:

Ποιὰ εἰρήνη; Ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου τῆς ἀνθρωπότητας, ἡ παγκόσμια εἰρήνη; Γιατί, ὁ Χριστὸς δὲ φαίνεται νὰ μιλᾷ γι' αὐτὴ.

³ Στὴν πατερικὴ γραμματεία συναριθμεῖται ἓνα ἔργο γιὰ τίς ἀρετὲς καὶ τὰ πάθη, τὸ ὁποῖο ἀποδίδεται σὲ περισσότερους τοῦ ἐνὸς Πατέρες. Στὴν Ἑλληνικὴ Πατρολογία συμπεριλαμβάνεται στὰ ἔργα Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, μετὰ τίτλο, «Τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν, ψυχικῶν καὶ σωματικῶν» - De virtutibus et vitiis» (P. G. 95, 85 - 98.), ὁ ἐκδότης, ὅμως, καὶ μεταφραστὴς τῶν ἀπάντων τοῦ Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Κωνσταντίνος Φραντζολᾶς, τὸ συνεκδίδει ὡς ἔργο τοῦ τελευταίου ὑπὸ τὸν τίτλο «Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ ἀρετῶν καὶ παθῶν [ψυχικῶν]» - De virtutibus et passionibus» καὶ ὑπότιτλο «Ὁ λόγος οὗτος ὠφέλιμος λίαν, καὶ πάσης σοφίας μεστός». Βλ. Φραντζολᾶς Κων/νος, Γ., Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Ἔργα, τόμ. Ε'; Θεσσαλονίκη: «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας» 1988, σελ. σελ. 392 - 410 καὶ P. G. 105, 392 - 393, ὅπου μόνον τὸ Προοίμιον. Στὰ δύο, λοιπὸν, ἀνωτέρω ἔργα σημειώνεται: «Ρίξει δὲ πάντων τῶν κακῶν, καὶ ὡς ἂν εἶπη τίς πρωταίτια, φιληδονία, φιλοδοξία καὶ φιλαργυρία, ἀφ' ὧν πᾶν κακὸν ἀποτίκτεται.» Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, ὁ.π., Migne P.C. 105, 396 - 397. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Ε', σελ. 396 - 397.

⁵ «...Ποικίλη τίς ἐστὶ καὶ πολὺτροπος ἡ ἐμπαθὴς φιληδονία καὶ πολλὰ αἰ ἀπατώσαι τὴν ψυχὴν ἡδοναί...» Ὁ.π., σελ. 397.

⁶ Ὁ.π., σελ. 397.

⁷ «...Καὶ ἡ ρίζα πάντων τῶν κακῶν καὶ παθῶν φιλαργυρία...» Ὁ.π., σελ. 395.

⁸ Κολοσ., 3, 5.

⁹ Ἐφεσ., 2, 14. Ἡ σχετικὴ ἀποστολικὴ περικοπὴ ἀναγινώσκειται στὴν Ὀρθόδοξη Θεία Λειτουργία κατὰ τὴν ΚΔ' Κυριακὴ τῆς σειρᾶς τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

¹⁰ Εἶναι χαρακτηριστικὰ περιγραφικὸς ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν πειρασμῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μῦθος τοῦ Μεγάλου Ἱεροεξεταστῆ, τοῦ Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, ἐμβόλιμος μέσα στὸ ἀριστοτεχνικὸν τοῦ ἔργου «Ἀδελφοὶ Καραμάζοφ». Ἐδῶ παραπέμπω στὴν πρόσφατη ἔκδοσιν τοῦ Ἀντώνη Ἰακ. Ἐλευθεριάδη, Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, Ὁ ΜΕΓΑΣ ΙΕΡΟΕΞΕΤΑΣΤΗΣ (ἦγουν, περὶ δαιμονολογίας τῆς παπικῆς ἐξουσίας) - Εἰσαγωγή, Μετάφραση, Θεολογικὸς καὶ Φιλολογικὸς Σχολιασμός, ἐκδόσεις «Σύγχρονη Πέννα», Ἀθήνα 2013, σελ. 11. Στὴν ἴδια ἔκδοσιν, διαδραστικὴ ἀνάγνωση τοῦ μύθου ἀπὸ ἐκλεκτοὺς Ἑλληνες Θεολόγους.

¹¹ Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, «σχῆματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.» Φιλιππισ., 2, 8.

¹² Ματθ., 10, 34-36.

¹³ Ματθ. 24, 36 Ἰωάν., 20, 19 καὶ 21, 26.

¹⁴ Ἰωάν., 14, 27.

Θεωρητικῶς - τὸ ὑπογραμμίζω, θεωρητικῶς -, ἡ παγκόσμια εἰρήνη εἶναι ἐφικτή, ἀλλὰ μόνο μέσω μίας ὁδοῦ: Ἡ παγκόσμια εἰρήνη θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτευχθῆ, μόνον ἐὰν ὅλη ἡ οἰκουμένη γινόταν Χριστοφόρος καὶ Χριστοθήης. Προσοχή· ὄχι χριστιανική, ἀλλὰ Χριστοφόρος καὶ Χριστοθήης. Δηλαδή· ὄχι ἀπλὰ νὰ μεταστραφεῖ ἡ οἰκουμένη στὴ χριστιανική θρησκεία ἢ νὰ ἀναγνωρίσει ἀπλὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς Θεό. Αὐτὸ τὸ κάνουν καὶ οἱ δαίμονες, ἀλλὰ φρίττουν. Χριστοφόρος καὶ Χριστοθήης οἰκουμένη θὰ γινόταν, μόνον ὅταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ γῆς ἐνοποιοῦμασταν μὲ τὸν Χριστὸ καὶ κουβαλοῦσαμε τὸν Χριστὸ μέσα μας, πάνω μας, καὶ ἀποκτούσαμε τὸ ἦθος τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εἰρήνη. Τότε, αὐτομάτως, ἡ οἰκουμένη θὰ μετατρέποταν σὲ ἐπίγειο Παράδεισο καὶ ὁ πόλεμος, ὡς ἀναιρέτης τῆς εἰρήνης, θὰ ἦταν γεγονός ἀκατανόητο. Ἐπειδὴ, ὅμως, κάτι τέτοιο εἶναι οὐτοπία (ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἐπιθυμητό, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ, ἐφόσον ὁ ἀντίδικος διάβολος πασχίζει ἀκατάπαυστα καὶ ἀκούραστα γιὰ τὸ ἀντίθετο), γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ὁμολόγησε, «οὐκ ἤλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν», προγυρῶντας, ὅτι ἡ υἱοθέτηση τῶν Λόγων Του, θὰ φέρνει διχασμὸ μὲ ὅσους θὰ ἀκολουθοῦν τὸ Σατανὰ καὶ τοὺς διαβόλους αὐτοῦ.¹⁵

Πὰ ποιὰ εἰρήνη μιλά ὁ Χριστός; Ἐφόσον, λοιπόν, παγκόσμια εἰρήνη, μὲ τὴν ἔννοια «μὴ πόλεμος» δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ ἐπιτευχθῆ, γιὰ ποιὰ εἰρήνη μιλά ὁ Χριστός; Μά, γιὰ τὸν Ἐαυτὸ Του· τὴν ὄντως Εἰρήνη, τὴ μόνη στὴν πραγματικότητα εἰρήνη, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται μόνο σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο, ὅταν ὁ ἄνθρωπος γίνεται, ὅπως εἰπώθηκε, Χριστοφόρος, Χριστοθήης. Αὐτὴν τὴν εἰρήνη, τὸν Ἐαυτὸ Του, ὁ Κύριος τὴν ἐφαρμόζει καὶ ἔμπρακτα σὲ ὁλόκληρο τὸν ἐπὶ γῆς βίῳ Του, ὅταν ἀρνεῖται νὰ συγκρουστῆ μὲ τοὺς ὑβριστὲς καὶ συκοφάντες Του.¹⁶ Ἀλλὰ, καὶ σὲ πλέον χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις, ὅπως ὅταν θεραπεύει τὸ αὐτὶ τοῦ ὑπηρέτου Μάλχου, πού ἔκοψε ὁ Πέτρος στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ, τὴν νύκτα τῆς προδοσίας,¹⁷ ἀκόμη καὶ ὅταν ἐξηγεῖ στὸν Πιλάτο, ὅτι ἡ Εἰρήνη Του εἶναι, ἀκριβῶς, μιὰ ἀπὸ τὶς διαφορὲς τῆς Βασιλείας Του ἀπὸ τὶς βασιλείες τῶν θνητῶν ἀρχόντων τῆς γῆς.¹⁸

Πῶς ἐπιτυγχάνεται αὐτὴ ἡ Εἰρήνη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο; Διὰ τῆς ὑπακοῆς. Ὁ μόνος δρόμος γιὰ τὴν κτήση (= ἀπόκτηση) τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ὑπακοή, ἡ μίμηση τῆς ὑπακοῆς τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὅποιος, «...σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ.» Ἐξαιτίας δὲ αὐτῆς τῆς ἀπόλυτης ὑπακοῆς «9 ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ

πάν ὄνομα, 10 ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάν γόνυ κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, 11 καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς»¹⁹. Ἀντίστοιχα· οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν ὑπακοή στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ πιστεύουμε στὸν Ἅγιο Τριαδικὸ Θεό· μὲ τὴν ὑπακοή ἀποδεχόμεστε τὸ ἦθος τοῦ Χριστοῦ (ἀποφεύγω συνειδητὰ τὶς λέξεις Ἐντολές καὶ Νόμος)· χάρη τῆς ὑπακοῆς πασχίζουμε νὰ ἐναρμονιστοῦμε μὲ τὸ ἦθος Του· χάρη στὴν ὑπακοή ἀγιαζόμεστε - **ὁ δὲ ἀγιασμένος ἄνθρωπος εἶναι εἰρηνοποιός** -· καί, τελικά, ἂν σωθοῦμε, θὰ μποῦμε στὴ Βασιλεία Του, ὑπακούοντας στὴ Φωνή Του, «δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου».²⁰ Ἄς μὴ λησμονοῦμε, ὅτι οἱ Μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ ἐστάλησαν ἀπὸ τὸν ἴδιο στὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου μὲ τὴν ὑπόσχεση ὅτι Αὐτὸς (ἡ Εἰρήνη) θὰ εἶναι πάντοτε μαζί τους («Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη... καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος».)²¹ Πολὺ χαρακτηριστικὰ δηλώνεται αὐτὸ στὸ καταληκτικὸ ἀναστάσιμο τροπάριο τοῦ Ὁρθοῦ τῶν Κυριακῶν «Ἀναστὰς ἐκ τοῦ μνήματος καὶ τὰ δεσμὰ διαρρηξας τοῦ Ἄδου, ἔλυσας τὸ κατάκριμα τοῦ θανάτου Κύριε... ἐμφανίσας σεαυτὸν τοῖς Ἀποστόλοις σου, ἐξαπέστειλας αὐτοὺς ἐπὶ τὸ κήρυγμα καὶ δι' αὐτῶν τὴν εἰρήνην παρέσχες τῇ οἰκουμένῃ...»²²

Ποῦ πραγματοποιοῦνται ὅλα αὐτὰ; Βέβαια, προϋπόθεση ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι, νὰ εἶναι ἐνταγμένα μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ἀλλὰ, λέγοντας Ἐκκλησία δὲν ἔννοῶ τὸν ἀνθρώπινο ὄργανισμὸ διοίκησης τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὶς ἀδυναμίες του οὔτε τὶς ἐκτροπὲς βίας ἢ ἐκκοσμίκευσης, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐγίνε λόγος στὴν ἀρχὴ οὔτε τὰ φαινόμενα ἀνθρώπινης ἀστοχίας ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναφέρομαι στὴν Ἐκκλησία ὡς «Σῶμα τοῦ Χριστοῦ», πού προϋποθέτει κοινωνία τῶν μελῶν μὲ τὴν Κεφαλὴ, τὸν Χριστὸ καὶ τῶν μελῶν μεταξύ τους μὲ ἀγάπη καὶ εἰρήνη. Κἀτι τέτοιο προάγεται, βέβαια, μόνο μὲ τὴν ἐνσυνείδητη μετοχὴ τῶν πιστῶν στὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ κυρίως, στὸ μέγα μυστήριον τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας. Αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἱστορικὴ Ἐκκλησία (ἐνταγμένη μέσα στὴν ἱστορία), ὅπως γράφει ὁ ἀείμνηστος Ἕλληνας δογματολόγος Νικόλαος Ματσούκας, «ἐργάζεται γιὰ τὴ Βασιλεία (τοῦ Θεοῦ) καὶ εἰσάγει προοδευτικὰ τὰ μέλη της στὸν τελικὸ θρίαμβο... Δὲν ταυτίζεται μὲ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν προαναγγέλλει καὶ ἀποτελεῖ τὴ δυνατότητα μετοχῆς σ' αὐτήν.»²³ Ὁ ἴδιος, μάλιστα, τονίζει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία παρέχει τὴν εἰκόνα ἐνὸς ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ὁλοένα καὶ γίνεται,

¹⁵ Ματθ., 10, 34.

¹⁶ «3 ...Καὶ κατηγοροῦν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλὰ, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο.» (Μάρκ., 15, 3). Ὁμοίως στὸ Ματθ., 27, 12 καὶ, φυσικά, σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις.

¹⁷ «10 Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἰλκυσεν αὐτήν, καὶ ἐπαίσε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δούλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν· ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. 11 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην· ὁ δὲ δὲδωκε μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πῶ αὐτό; (Ιωάν., 18, 10 -11) «...Καὶ ἰδοὺ εἰς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. 52 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀπόστρεψον σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀποθανοῦνται. 53 Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων;» (Ματθ., 26, 51 - 53).

¹⁸ «33 Εἰσηλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλάτος καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; 34 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; 35 Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; 36 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἡ Βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπῆρέτα ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ Βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.» (Ιωάν., 18, 33 - 36).

¹⁹ Φιλιππισ., 2, 8-11.

²⁰ Ματθ., 25, 34.

²¹ «18 Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. 19 πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, 20 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετείλαμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.» Ματθ., 28, 18-19.

²² Βλ. Βαρθολομαῖον Κουτλουμουσιανοῦ, Ὁρολόγιον τὸ Μέγα, ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου «Ὁ Φοινῖξ» Βενετία 1870, σελ. 73.

²³ Βλ. Ματσούκας, Νικ., «Ἐκκλησία καὶ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ - Ἱστορία καὶ Ἐσχατολογία» στὸν τόμο Ἐσχατολογία καὶ Ἐκκλησία, ἐκδόσεις «Ἐκδοτικὴ Δημητριάδος» τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, Βόλος 22013, σελ. 71.

αυξάνει και αγωνίζεται για να μεταμορφώσει τον κόσμο... Το Άγ. Πνεύμα διαρκώς οικοδομεί μέσα στην ιστορία το έργο της απολυτρώσεως, παρέχοντας τη δυνατότητα ελεύσεως της Βασιλείας του Θεού, δια της συντριβής του δαιμονικού στοιχείου του κόσμου και δια της μετοχής σε αυτήν. Έτσι, η Έκκλησία δεν είναι κλειστή πολιτεία με απηρτισμένους νόμους και τρόπους ζωής, αλλά αποτελεί ένα μεταμορφωτικό γίγνεσθαι. Γι' αυτό η ζωή της Έκκλησίας δεν αποτελεί ομοιόμορφη επανάληψη, αλλά συνεχή και άθρομβη επίτευση του έργου του Άγ. Πνεύματος.»²⁴ Το ζήτημα, λοιπόν, πού πρέπει να μάς απασχολεί, δεν είναι η ούτοπική επιδίωξη μιας δήθεν παγκόσμιας ειρήνης, αλλά η ένταξη όλων στην Έκκλησία, όπως αυτή περιεγράφει παραπάνω, με σκοπό τον περιορισμό του διαβόλου, του έχθρου του Ίησου Χριστού, του έχθρου της Ειρήνης.

Έντάξει, θα πεί κανείς' αλλά πού είναι η Ψαλμωδία σε όλα αυτά; Έδώ, τώρα, φθάνει ο λόγος στην Ψαλμωδία, για να κλείσω με αυτό και την όμιλία μου.

Η Όρθόδοξη Ψαλμωδία ως ειρηνοποιός δύναμη
Τί σχέση έχει η Όρθόδοξη Ψαλμωδία με όλα όσα σχολίασα έως τώρα, πού φαινομενικά μοιάζουν άσχετα με το θέμα της εισήγησής μου και του συνεδρίου μας; Και όμως, έχουν αδιάρρηκτη σχέση. Παρακαλώ, να έχω για λίγο ακόμα την ύπομνησάς.

- **Πρόσληψη και αγιασμός του πολιτισμού.** Τα πάντα, ό,τι υπάρχει στην οικουμένη, όλα είναι δυνάμει Έκκλησία και καλούνται να αγιαστούν. Η Έκκλησία δέ, με όργανά της τους φωτισμένους Πατέρες της Όρθόδοξης Άνατολικής παράδοσης, έξαρχής, προχώρησε σε μια ρωμαλέα πρόσληψη και άφομοίωση της περιρρέουσας ατμόσφαιρας, ή όποια συντέλεσε στη δημιουργία ενός τεράστιου πολιτισμού: μουσική, ποίηση, ζωγραφική, αρχιτεκτονική, θεολογία, γλώσσα, άσκηση κ.τλ.²⁵ Μάλιστα, όλα αυτά τα ένεταξε μέσα στη θεία Λατρεία της. Έτσι, ο πολιτισμός, ό όποιος στην Π.Δ. ξεκίνησε μεταπτωτικά, ως μεταπτωτική κατάσταση, ως άποτέλεσμα της Πτώσεως, μάλιστα, από τη γενεά του άκρω φθονερού, του «πατρός του πολέμου», του άδελφοκτόνου και δια τουτο κατηραμένου Κάιν,²⁶ τώρα, στην έν Χριστώ καινή κτίση, εύλογείται από την

Έκκλησία και μέσα στην Έκκλησία αγιάζεται.

- **Η Όρθόδοξη Ψαλμωδία,** ως σημαντικό μέρος του αγιασμένου πολιτισμού, μετέχει όλοτελα αυτού του αγιασμού, μόνο και μόνο επειδή έχει άνασθει σε Όρθόδοξη λατρευτική τέχνη. Άν δεν υπήρχε ό Χριστός και ή Έκκλησία Του, δεν θα υπήρχε ούτε ή Ψαλμωδία. Άλλά, άς σκεφθούμε: Έφόσον ό Θεός «ύπερύψωσε» τον Ίησου Χριστό «και έχάρισατο αυτόψ όνομα τό ύπερ πάν όνομα, 10 ίνα έν τψ όνόματι Ίησου πάν γόνου κάμψη έπουρανίων και έπιγειών και καταχθονίων, 11 και πάσα γλώσσα έξομολογήσεται ότι Κύριος Ίησους Χριστός εις δόξαν Θεού Πατρός»²⁷, πόσο αγιάζεται ή Όρθόδοξη Ψαλτική Τέχνη και μόνο με την προφορά και τη μελώδηση του «ύπερονόματος» του Ίησου Χριστού (!). Το Τίμιο Όνομα του Κυρίου, μαζί με τα εύλογημένα όνόματα της Θεοτόκου και των Άγιών της Έκκλησίας, καθώς ψελλίζονται στα στόματα των Ψαλτών²⁸ και γενικότερα των πιστών, αγιάζουν τα χείλη, τη γλώσσα²⁹, τους πνεύμονες, τό λάρυγγα³⁰ και τα άλλα σωματικά μουσικά όργανα. Θαυμάσια τό λέει ό Όσιος Έφραίμ ό Σύρος: «Θεός γάρ όνομαζόμενος φυγαδεύει τους δαίμονας και αγιάζει τον ψαλμωδόν...»³¹. Όσο ψάλλουμε, τόσο αγιάζεται από τις άνάσες μας και ό άέρας της κτίσεως (ό τόσο μολυσμένος πνευματικά), όχι γιατί έμεις είμαστε άγιοι, αλλά γιατί τό Πανάγιο Όνομα του Κυρίου ριπίζει τον άέρα και τον άποστειρώνει από την άμαρτία και τό διάβολο. Παράλληλα, ή Όρθόδοξη Ψαλτική τονώνει την καρδιά, φωτίζει τό νοψ και όλες τις αισθήσεις, όχι γιατί ή Ψαλμωδία έχει κάποια μαγική δύναμη, αλλά γιατί γίνεται όχημα Θείων έννοιών και θείων όνομάτων. Έτσι, σύνολος ό άνθρωπος αγιάζεται, αλλά ό **αγιασμένος άνθρωπος είναι, όπως είπαμε, ειρηνοποιός.**

Άκόμη' ή θεόπνευστη ύμνογραφία της Όρθόδοξης Έκκλησίας, στην όποια καταγράφονται άπαρασάλευτα όλα τα δόγματα της Έκκλησίας, καθώς επενδύεται μελωδικά από τη Βυζαντινή, τη μετα-Βυζαντινή και τη νεώτερη Ψαλτική Τέχνη, με τη δύναμη της μουσικής, άποκτά μέγιστη διεισδυτικότητα. Σύμφωνα με τον Μέγα Βασίλειο, με τη βοήθεια του έκκλησιαστικού μέλους «λανθανόντως ύποδεχόμεθα τό εκ των λόγων ώφέλιμον» (= χωρίς να τό καταλαβαίνουμε, μαθαίνουμε τό ώφέλιμο περιεχόμενο των ύμνων) και, πάντα κατά τον Βασίλειο, ή εισαγωγή της μουσικής στην Έκκλησιαστική Λατρεία άποτελεί έπιλογή πράξη και ύπόδειξη του ίδιου του

²⁴ Ο.π., σελ. 73.

²⁵ Ο.π., σελ. 78.

²⁶ Γέν., 4, 17-22: «17 Και έγνω Κάιν την γυναίκα αυτού, και συλλαβούσα έτεκε τον Ένώχ. και ήν οικοδομών πόλιν και έπωνόμασε την πόλιν επί τψ όνόματι του υιού αυτού, Ένώχ. 18 έγεννήθη δέ τψ Ένώχ Γαϊδάδ, και Γαϊδάδ έγέννησε τον Μαλελεήλ, και Μαλελεήλ έγέννησε τον Μαθουσάλα, και Μαθουσάλα έγέννησε τον Λάμεχ. 19 και έλαβεν εαυτψ Λάμεχ δύο γυναίκας, όνομα τή μψ Άδά, και όνομα τή δευτέρα Σελλά. 20 και έτεκεν Άδά τον Ίωβήλ· ούτος ήν πατήρ οικοόντων έν σκηναίς κτηνοτρόφων. 21 και όνομα τψ άδελφψ αυτού Ίουβάλ· ούτος ήν ό καταδείξας ψαλτήριον και κιθάραν. 22 Σελλά δέ και αυτή έτεκε τον Θόβελ, και ήν σφυροκόπος χαλκεύς χαλκού και σιδήρου...»

²⁷ Φιλιππισ., 2, 8-11.

²⁸ «Οψ φοβή; Οψ φρίττεις; Έν τη ήμέρα της κρίσεως προφέρουσιν Άγγελοι τό 105 χειρόγραφόν σου, τα ρήματα του στόματός σου, έμπροσθεν του φοβερού βήματος, όπου και Άγγελοι μετά τρώμου παρίστανται. Και τότε άκούσαι έχεις όδυνηράν φωνήν, ότι εκ του στόματός σου κρινώ σε, πονηρέ δουλε. Όντως γάρ τότε πικρόν στενάξεις και δακρύσεις έν τη ώρα εκείνη, και ούδέν ώφελησεις. Έλέησον σεαυτόν και μη μισήσης την ψυχήν σου. Άνοιξον τους όφθαλμούς σου, και ίδε πώς αγωνίζονται πολλοί, πώς σπουδάζουσι σωθήναι, πώς βιάζονται εις πάν έργον αγαθόν... πώς τό στόμα αυτών πάντοτε ύμνεί και δοξάζει τον άθανατον Νυμφιον.» Έφραίμ του Σύρου, Λόγος κατανακτικός - Sermo compunctorius, Migne P.G. 105. Φραντζολάς, ό.π., τόμ. Α', σελ. 104 - 105.

²⁹ «Και μη αγαπήσης τον κόσμο. Βλέπε μη τέψη σε ό κόσμος ούτος και σκελίση και γυμνόν παραπέμψη εις εκείνον τον αίωνα. Μνημόνευε του λέγοντος· άδιαλείπτως προσεύχεσθε. Μη εύφραίνου τοίς του βίου άνθηροίς. Ο ψαλμός πάντοτε επί του στόματός σου έστω· ό Θεός γάρ όνομαζόμενος φυγαδεύει τους δαίμονας. Κάν εις έργα την χείρα κινείς, ή γλώσσα ψαλλέτω, ό νοψς προσευχέσθω...» Ο.π., Migne P.G. 105 από Φραντζολάς, ό.π., τόμ. Α', σελ. 116.

³⁰ «Ψάλλε αγαπητέ, τψ πνεύματι, ψάλλε και τψ νοί' ως γλυκέα τψ λάρυγγί μου τα λόγια σου, ύπερ μέλι και κηρίον τψ στόματί μου... των δέ χαλεπών χαλεπότερα ύπάρχει ή άκηδία.» Έφραίμ του Σύρου, Κατά μίμνησιν των Παροιμιών - Ad imitationem proverborum, Migne P.C. 105. Φραντζολάς, ό.π., τόμ. Α', σελ. 261.

³¹ Έφραίμ του Σύρου, Περί Ψαλμού - De Psalmo. Migne P.C. 105. Φραντζολάς, ό.π., τόμ. Ε', σελ. 129 - 132. Και άλλου' «Και ώσπερ οι τους άμπελώνας φυλάττοντες κροτούσι τη χείρι, βοώσι τη φωνή, και ούτως δια των κτύπων ιστώσι τους έπιβουλεύοντας, ούτως και συ βόησον τη φωνή, αλάλασον τη ψαλμωδί, και αποδιώξεις τό δολερόν θηρίον, την άλώπεκα, ήτις έστιν ό Διάβολος.» Έφραίμ του Σύρου, Περί ύπομνησής και συντελείας και της δευτέρας παρουσίας. Και περι μελέτης των θείων Γραφών. Και τί τό της ήσυχίας ώφέλιμον - De patientia et consumptione huius saeculi, ac de secundo aduentu; necnon de meditatione diuinarum scripturarum; et quae quantaque sit quietis silentii que utilitas, Migne P.C. 105. Φραντζολάς, ό.π., τόμ. Δ', σελ. 157.

Ἁγίου Πνεύματος³². Ἔτσι, καὶ οἱ ὀλιγογράμματοι μποροῦν νὰ θεολογοῦν ψάλλοντας καὶ νὰ διδάσκονται ψάλλοντας³³ καὶ νὰ «παιδεύονται» (= κατηχῶνται) ψάλλοντας μάλιστα, μερικοὶ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας ψάλλοντας ἔφθασαν καὶ σὲ ἐλλάμψεις Θεοῦ Φωτός³⁴.

Μήπως αὐτοὶ δὲν εἶναι εἰρηνοποιοί; Τί ἄλλο θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι; Δὲν εἶναι, ἐξάλλου, τυχαῖο ὅτι, πάλι ὁ Μέγας Βασίλειος χαρακτηρίζει τὸν Ψαλμὸ (= τὴν Ψαλμωδία) ὡς «βραβευτὴ εἰρήνης».³⁵

Μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία στὰ χεῖλη θυσιάστηκε πλῆθος ἀναρίθμητο μαρτύρων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ³⁶, ἀπὸ δὲ ἀγγελικὲς μελωδίες συνοδεύτηκαν οἱ ἅγιες ψυχές τους στὸν οὐρανό. **Μήπως οἱ ἄκακοι καὶ ἄδολοι μάρτυρες τῆς πίστεως δὲν ὑπηρετήσαν ὡς τὴν τελικὴ πτώση τὴν εἰρήνην τοῦ σύμπαντος κόσμου;**³⁷

Ἀλλά, καὶ πιὸ συγκεκριμένα ἡ Ὁρθόδοξη Λατρεία ποτὲ δὲν ἔπαψε νὰ ἐξυμνεῖ τὴν εἰρήνην καὶ νὰ παρακαλεῖ γιὰ τὴν εἰρήνην «ἔτι καὶ ἔτι» (= ξανά καὶ ξανά). Ἡ Ἐκκλησία παρακαλεῖ γιὰ τὴν εἰρήνην ποὺ ἔρχεται ἀπὸ πάνω, τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦ Χριστό: «Υπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης... τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.»³⁸ Ποτὲ δὲν ἔπαψε ἡ Ἐκκλησία νὰ παραγγέλλει καὶ νὰ καθοδηγεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ ἀκοῦν τὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ μὲ εἰρήνην, νὰ προσεύχονται καὶ νὰ ψάλλουν μὲ εἰρήνην: «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.» «Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.» Ἡ Ἐκκλησία νὰ παραγγέλλει τοὺς πιστοὺς νὰ προσέρχονται στὸ Ναὸ καὶ νὰ ἀπέρχονται ἀπὸ τὸ Ναὸ μὲ εἰρήνην: «Ἐν εἰρήνῃ προσέλθωμεν.»³⁹ (Δηλαδή, νὰ φύγουμε ἀπὸ τὸ Ναὸ μὲ εἰρήνην.) Καί, βέβαια, ὅλα αὐτὰ «ἐμμελῶς» (= μὲ μέλος, ψαλτά). Ὅλα, δηλαδή, γίνονται μέσα στὴ Θεία Λατρεία μὲ τὴ βοήθεια τῆς Ψαλμωδίας. Ἔτσι καὶ ἡ ἴδια ἡ Ψαλμωδία καθίσταται εἰρηνοποιὸς ἢ, τουλάχιστον, καθίσταται εἰρηνοποιὸ μέσο.

- **Σήμερα**, ἡ ἑλληνικὴ διασπορὰ μετέφερε σὲ ὅλα τὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς γῆς τὴν ἑλληνορθόδοξη λατρευτικὴ παράδοση καὶ κατέστησε γνωστὴ -καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς τεχνολογίας,

κυρίως τοῦ διαδικτύου-, τὴν Ὁρθόδοξη Ψαλτικὴ Τέχνη. Τὰ τελευταῖα χρόνια, αὐτὴ ἡ ἐπαφὴ τῶν ἀνὰ τὸν κόσμο Ὁρθόδοξων κοινοτήτων μὲ τὸ Βυζαντινὸ Μέλος ἔχει θερμάνει κατὰ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον τους, μὲ ἀποτέλεσμα ὅλο καὶ περισσότερες λατρευτικὲς κοινότητες νὰ ἐπιδιώκουν, ἀφενὸς τὴν μετάφραση ἑλληνικῶν ὕμνων στὶς γλώσσες τους ἢ καὶ ἐξ ἀρχῆς δημιουργία νέων ὕμνων στὶς γλώσσες αὐτές, ἀφετέρου τὴ μουσικὴ ἐπέκταση τῶν ἐν λόγῳ ὕμνων ἀποκλειστικὰ μὲ Βυζαντινὸ Μέλος. Πλέον, εὐκόλα μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ νὰ ἀκούσει Βυζαντινὴ Μουσικὴ σὲ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς γλώσσες (λατινογενεῖς ἄγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ἰταλικά, ἰσπανικά, ρουμανικά κ.λπ., φυσικὰ σλαβογενεῖς ῥωσικά, σερβικά, βουλγαρικά, κ.λπ., ἀραβογενεῖς αἰγυπτιακά, ἀραβικά, συρικά, λιβανέζικα κ.λπ., ἀλλὰ ἀκόμη τουρκικά, ἐβραϊκά, κινέζικα, ἰαπωνικά, καὶ σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς ἰσπανογενεῖς γλώσσες τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. (Στὸ διαδικτυο ὑπάρχει τὸ ἑλληνικὸ σάιτ psaltologion καὶ ἄλλα πολλὰ ἀκόμη, στὸ ὁποῖο μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ καὶ νὰ ἀκούσει γνήσια δείγματα Βυζαντινῆς Μουσικῆς σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς γλώσσες, ποὺ ἀνέφερα.) Το γεγονός φέρνει μιὰ καταπληκτικὴ πρόοδο στὴν ἐνότητα τῶν ἀνὰ τὴν ὑφήλιο Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, **περιττεύει δὲ νὰ ἐπισημάνω ὅτι αὐτὸ ἀπὸ μόνο του καθιστᾷ τὴν Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία ὡς μία σημαντικὴ εἰρηνοποιὸ δύναμη.** Ἄλλωστε, οἱ Ὁρθόδοξοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας λένε: **Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μισεῖς τὸν ἀδερφό σου μὲ τὸν ὁποῖο πρὶν λίγο συνέψαλλες;**⁴⁰

Ἐπίλογος

- Νέος ὀρισμὸς τῆς Ὁρθόδοξης Ψαλμωδίας. Κλείνοντας τὴν παρούσα ἐργασία, δὲν ἔχω παρὰ νὰ δώσω, καθὼς ὑποσχέθηκα στὴν ἀρχή, ἓνα νέο, πιὸ σύγχρονο καὶ πλήρη ὀρισμὸ γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία: Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία εἶναι ἡ μουσικὴ τῆς μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία ἔχει τὶς ρίζες τῆς στὴν πατερικὴ ὕμνογραφικὴ καὶ λατρευτικὴ παράδοση καὶ στὴ Βυζαντινὴ καὶ μετα-Βυζαντινὴ Ψαλτικὴ Τέχνη, διὰ μέσου δὲ τῆς νεώτερης καὶ σύγχρονης ἑλληνορθόδοξης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς δημιουργίας διαδίδεται στὶς ἀνὰ τὴν οἰκουμένη Ὁρθόδοξες Ἐκκλησιαστικὲς Κοινότητες.

32 «Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δυσάγαγον πρὸς ἀρετὴν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὸ πρὸς ἡδονὴν ἐπιρρεπὲς τοῦ ὀρθοῦ βίου καταμελοῦντας ἡμᾶς, τί ποιεῖ; Τὸ ἐκ τῆς μελωδίας τερπνὸν τοῖς δόγμασιν ἐγκατέμειξε, ἵνα τῷ προσηνεῖ καὶ λείψ τῆς ἀκοῆς τὸ ἐκ τῶν λόγων ὀφελίμων λανθάνοντως ὑποδεξόμεθα.» Μεγάλου Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸν Α' Ψαλμόν, I, P.G. 29, 212. Ἡ πληροφορία ἀπὸ τὸ βιβλίον Ἀντωνίου Ἀλυγιάκη, Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἐκδόσεις «Παναγιώτης Πουρναράς», Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 40 -41.

33 Ἐνα μόνο δείγμα δογματικῆς ὕμνογραφίας, ἀπὸ τὰ ἄπειρα ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἀναφερθοῦν, παρατίθεται ἐδῶ: Πρόκειται γιὰ τὸ Ἐξαποστειλάριον τοῦ Ὁρθοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰρηγορίου τοῦ Θεολόγου (τῆς 25ης Ἰανουαρίου): «Μονάδα τρισπόστατον, καὶ Τριάδα τελείαν, ἐν μιᾷ τῇ Θεότητι, πάνσοφε Θεολόγε, ἐδίδαξας προσκυνεῖσθαι, φῶς εἰπὼν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν φῶς αὐτῆς τε, φῶς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἄλλα ἐν φῶς, ἀμέρες, ἀσύγχυτον ἑὶς Θεὸς γάρ τῶν τῶν ὁμοούσιον, ὦ Γρηγόριε μακάρι.» Δογματικὴ διδασκαλία ἐν τῇ ἀνυμνήσει τοῦ Ἁγίου Ἰρηγορίου τοῦ Θεολόγου (!). Βλ. λειτουργικὸ βιβλίον, Μηναιὸ Ἰανουαρίου.

34 Ἐνα μόνο παράδειγμα ἐδῶ ἀπὸ τὸ Συναξάριον τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Παγκρατίου Ἐπισκόπου Ταυρομενίας (τῆς 9ης Ἰουλίου): «...Κατὰ δὲ τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἦτις ἦτο Κυριακή, συνεισοῦργησαν. Κατὰ δὲ τὴν θείαν ἱερουργίαν κατελθὼν πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐκύκλωσε τὸ ἅγιον Βῆμα, ὅταν ἔψαλλον τὸν Τρισάγιον ὕμνον...» Βλ. Ματθαίου Λαγγῆ, Ἐπισκόπου Οἰνόσης, Μέγας Συναξαριστῆς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τόμος Ζ', Ἀθήνα: 51981, σελ. 173.

35 «Ψαλμὸς γαλήνης ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης, τὸ θορυβοῦν καὶ κυμαίνον τῶν λογισμῶν καταστέλλον...» Μεγάλου Βασιλείου, ὁ.π.

36 Constantinos Charil. Karagounis, The Orthodox Synaxaria as direct and indirect sources of the independent science "Musicology of the Psaltic Art" and its specific scientific disciplines, 5th International Musicological Conference "Musical Romania and the neighbouring cultures: traditions, influences, identities. Regional Association for the Balkan Countries of the International Musicological Society (IMS)", Iași, Romania, July 4-7, 2013, Department of Theoretical Music Studies of "George Enescu" University of Arts Iași. IMS Regional Association for the Study of Music on the Balkans.

37 Ὁ.π.

38 Ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς δεήσεις τῆς Μεγάλης Συναπτῆς τῶν λεγόμενων «Εἰρηνικῶν»

39 Ἡ παλαιὰ ἀπολυτήριος προτροπὴ τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Ἀσματικοῦ (Κοσμοικοῦ) Ἦμνου, ἡ ὁποία ἔχει διατηρηθεῖ ἀκόμη σήμερον περὶ τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας.

40 «Καὶ ποῦ τὶς τῶν σφόδρα ἐκτεθριωμένων ὑπὸ θημοῦ, ἐπειδὴν ἀρξῆται τῷ ψαλμῷ καταπέθεσθαι, ἀπῆλθεν εὐθύς, τὸ ἀγριαῖον τῆς ψυχῆς τῆ μελωδία κατακομιῆς. Ψαλμὸς γαλήνης ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης, τὸ θορυβοῦν καὶ κυμαίνον τῶν λογισμῶν καταστέλλον. Μαλάσσει μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τὸ θυμὸν, τὸ δὲ ἀκόλαστον σφραγίζει. Ψαλμὸς φιλίας συναγωγός, ἔνωσις διεστώτων, ἐχθραίνοντων διαλλακτήριον. Τὶς γὰρ ἔτι ἐχθρὸν ἠγειροῦσθαι δύναται μεθ' οὐ μίαν ἀφῆκας πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν; Ὡστε καὶ τὸ μέγιστον τῶν αγαθῶν τὴν ἀγάπην ἢ ψαλμωδία παρέχεται, οἷον ἐκ τῆς συνδέσεως τῆς ἐνωσῆς τὴν συνφθάναν ἐπι-νοήσασα, καὶ εἰς ἐνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμόζουσα...» Μεγάλου Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸν Α' Ψαλμόν, I-2, P.G. 29, 212 - 213. Ἐπίσης καὶ τὸ ἐξῆς: «Μὴ ἔχε ἔχθραν. Καὶ οὐ προσδέχεται ὁ Θεὸς προσευχῆν μνησικακούντος τὸν πλησίον αὐτοῦ.» Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ μετανοίας καὶ κατανύξεως - De paeni-tentia et compunctione, Migne P.G. 105. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Ε', σελ. 117.